

ELS PRONOMS FEBLES DEL ROSSELLONÈS: FORMES SUPERFICIALS I FORMES SUBJACENTS

Gemma GÓMEZ DURAN
Escola Superior de Disseny (ESDi)
Universitat Ramon Llull

El català presenta molta variació dialectal dins del sistema dels pronoms febles i, com és d'esperar, el rossellonès o septentrional també té un sistema propi. En algunes obres s'han mencionat certes característiques d'aquest sistema (Fouché, 1980b [1924b]¹; Veny, 1982; Escudero, 2004²), com ara que l'enclisi és restringida als imperatius i que comporta un desplaçament de l'accent. De Melchor (1996) també hi va dedicar un article que els relaciona amb el procés històric de pujada de la *o* tancada fins a fusionar-se fonèticament i fonològicament amb la *u*.

L'objectiu del present article és fer una descripció actualitzada del sistema de pronoms del rossellonès i també de donar-ne la forma subjacent. Per tant, començarem per una descripció de les característiques superficials en proclisi i enclisi, en contacte vocàlic i consonàntic, tant per quan hi ha un sol pronom com per quan hi ha una combinació de dos. A continuació, podrem proposar la forma subjacent de cada pronom.

Les dades es van presentar per primera vegada al capítol 1.7.1 de la tesi *Gramàtica del català rossellonès* (Gómez Duran, 2011), però és convenient de revisar les anàlisis. L'obra original recull tots els trets diferencials del dialecte rossellonès, tant a nivell fonètic, fonològic, morfològic com sintàctic. Sovint quan haguem de presentar algun procés que pugui ser rellevant, ens hi referirem.

1. Pierre Fouché, originari d'Illa, és l'autor de l'estudi més important sobre el rossellonès, que va publicar entre els llibres *Phonétique historique du roussillonnais* (1924a) i *Morphologie historique du roussillonnais* (1924b). A les obres, ens hi referim a partir de la reedició facsímil de 1980.

2. L'obra d'Escudero recull específicament el parlar dels gitanos, no pas de tota la població nord-catalana, i també busca aspectes etnogràfics.

ORIGEN DE LES DADES

Les dades que utilitzarem provenen d'enquestes pròpies realitzades entre els anys 2008 i 2010. Per a les nostres enquestes, el perfil dels informants era gent que sempre havia viscut a la Catalunya del Nord³ i que tenia el català com a primera llengua i com a llengua d'ús habitual. Els nivells d'ús que es podrien exigir en una enquesta realitzada en alguna altra àrea dialectal no són comparables amb els que es poden demanar a l'àrea rossellonesa, ja que el català només hi és llengua habitual d'un 3'5% de la població, segons l'Enquesta d'Usos Lingüístics a la Catalunya del Nord 2004 (EULCN).⁴ Les característiques que es buscaven només es poden trobar en gent nascuda abans de la Segona Guerra Mundial, ja que després d'aquest moment es va produir una interrupció de la transmissió del català als fills en favor del francès. Per tant, els nostres informants tenien setanta anys o més.

És cert que avui hi ha joves que tenen el català com a llengua materna, però són una minoria que no arriba ni a l'1%, segons l'EULCN. D'altra banda, com que la llengua més habitual d'ús és el francès, encara que aquests joves a casa o en un entorn especialment catalanista puguin parlar català, necessàriament en moltes situacions de la vida quotidiana hauran de parlar francès i, per tant, la influència de la llengua del superstrat serà molt alta ja des que comencen a adquirir el llenguatge.

També cal dir que el català que parlen aquests joves la majoria de les vegades és après a l'escola, on s'ensenya l'estàndard central. Aquest model de llengua es pot descriure com un estàndard amb influència del superstrat francès i amb certes expressions del dialecte rossellonès.⁵

Així doncs, les dades que presentem són de les últimes que es podran obtenir d'informants que tenen el català com a llengua materna i que no tenen influència de l'estàndard. També tenen molta influència del francès, ja que és la llengua en què els parlants es van

3. L'Alta Cerdanya políticament pertany al Departament dels Pirineus Orientals, el qual inclou tota la Catalunya del Nord i també la comarca occitana del Fenolledès. Tanmateix, lingüísticament comparteix els trets amb la Baixa Cerdanya, pertanyent a l'Estat espanyol, de dialecte central. Aquesta adscripció és comprensible tenint en compte que la Cerdanya és una vall que es va partir entre els estats francès i espanyol amb el Tractat dels Pirineus (1659). Les comunicacions de l'Alta Cerdanya són molt més àgils amb la Baixa Cerdanya, amb Puigcerdà com a capital, que amb qualsevol comarca de la Catalunya del Nord.

En una enquesta realitzada a l'octubre del 2010 vam comprovar que els principals trets dialectals cerdans no s'inscrivien en el rossellonès, sinó que eren propis o centrals. Vam validar les següents dades, entre d'altres: si hi havia un sol nivell fonològic en les vocals mitjanes [e] i [ø] (rossellonès) o si n'hi havia dos, [ɛ]/[e] i [ə]/[o], (cerdà); si el morf verbal *-i* de primera persona estava estès a tots els temps verbals (rossellonès) o restringit al present d'indicatiu (cerdà); si existia el possessiu *llur* (rossellonès) o no (cerdà); si la negació era amb *pas* postverbal (rossellonès) o amb *no* preverbal (cerdà), etc.

4. No hem trobat cap enquesta sociolingüística més recent. Per entendre millor la situació sociolingüística i els canvis històrics al llarg del segle xx que hi han conduït, podeu veure Verdaguer (1992) o Gómez Duran (2016, Introducció).

5. Vegeu Peytaví (2007; 2009) referent al debat sobre el model de llengua que cal ensenyar a les escoles.

escolaritzar i és la llengua més usual en tots els àmbits de la vida pública, però tot i això aquesta gent va viure durant tota la joventut en un entorn principalment catalanoparlant.

Les dades presentades es van extreure de converses de parla espontània i també d'enquestes, en les quals es provocava que els parlants generessin una forma o bé que validessin la gramaticalitat d'un exemple, com en els següents casos:

(1) El vostre petit fill 'nét' té d'escriure un conte per l'escola, mes té la goda 'mandra, peresa'. Digueu-li que l'escrigui:

Resposta: *escriu-lo* [əskriwlu]

(2) Quina de les dues frases digueu?

2.a. *A la nina, de pastilles 'caramels' L'N donaré tres / N'HI donaré tres*

2.b. *Al pare, de calces 'pantalons' L'N oferiré unes, com cadò 'regal' / N'HI oferiré unes, com cadò*

Les respostes gramaticals són amb *l'n*.

FORMES MORFOLÒGIQUES I FONOLÒGIQUES

Al quadre (3) transcrivim les formes que tenen els pronoms quan són proclítics i quan són enclítics. Les dades provenen d'enquestes pròpies i coincideixen amb les que va descriure Fouché fa 90 anys ([1980b] 1924b). Per a cada pronom es presenten tres files: la primera conté la funció sintàctica; la segona fila presenta la forma fonològica, i la tercera, les realitzacions fonètiques. A continuació es mostra la realització fonètica en context preverbal i postverbal, en contacte amb vocal o consonant.

Quan alguna d'aquestes formes és impossible, ho indiquem amb un asterisc, *, i a continuació del quadre ho justifiquem. A la primera fila no presentem les assimilacions previsibles de punt d'articulació (de *n* al pronom *en*), ni de sonoritat de final de síl·laba (de *z* als pronoms *nos* i *vos*), com tampoc l'esplicantització (de *b* al pronom *vos*), ni que les vocals altes *i*, *u* es poden realitzar com a semivocals *j*, *w* en contacte amb altres vocals a frontera de mot en funció del tempo de parla.

(3) Pronoms proclítics i enclítics (un sol pronom)⁶

me	Acusatiu o datiu 1a sing. /mə/ [mə], [mé], [m]	
Preverbal	V [m] V V [mə] C C [m] V C [mə] C	La Maria [m] obre ⁶ la porta. La Maria [mə] va obrir la porta. En Gerard [m] obre la porta. En Gerard [mə] va obrir la porta.

6. El verb *obrir* pot començar en *d-*, com en occità: *dobrir*. A més, es pot conjugar tant com a pertanyent al grup IIIa com al IIIb: *jo obri* o *obreixi*.

Postverbal	V [mé] V V [mé] C C [mé] V C [mé] C	Agafa-[mé] ara! Agafa-[mé] la mà! Agafeu-[mé] ara! Agafeu-[mé] la mà!
te	Acusatiu o datiu 2a sing. /tə/ [tə], [té], [t]	
Preverbal	V [t] V V [tə] C C [t] V C [tə] C	La Maria [t] obre la porta. La Maria [tə] va obrir la porta. En Gerard [t] obre la porta. En Gerard [tə] va obrir la porta.
Postverbal	V [té] V V [té] C C [té] V C [té] C	Agafa-[té] ara! Agafa-[té] la borsa 'bossa'! Tén-[té] 'aguanta't' ara! Tén-[té] 'aguanta't' quan t'ho digui!
se	Reflexiu 3a sing. o pl. /sə/ [sə], [s]	
Preverbal	V [s] V V [sə] C C [s] V C [sə] C	La porta [s] obre. La porta [sə] va obrir. Les portes [s] ⁷ obren. Les portes [sə] van obrir.
Postverbal	*	*
nos	Acusatiu o datiu 1a pl. /nuz/ ⁸ [nuz], [núz]	
Preverbal	V [nuz] V V [nuz] C C [nuz] V C [nuz] C	La Maria [nuz] obre la porta. La Maria [nuz] va obrir la porta. En Gerard [nuz] obre la porta. En Gerard [nuz] va obrir la porta.
Postverbal	V [núz] V V [núz] C C [núz] V C [núz] C	Agafa-[núz] ara! Agafa-[núz] la mà! Agafeu-[núz] ara! Agafeu-[núz] la mà!

7 El contacte amb la *s* de la paraula anterior, *portes*, es resol amb una sola realització de *s*: [ləs portə s oβrən].

8 Indiquem amb el símbol + les fronteres de morfema i amb #, les de mot.

vos	Acusatiu o datiu 2a pl. /bu+z/ [buz], [búz]	
Preverbal	V [βuz] V V [βuz] C C [buz] V C [buz] C	La Maria [βuz] obre la porta. La Maria [βuz] va obrir la porta. En Gerard [buz] obre la porta. En Gerard [buz] va obrir la porta.
Postverbal	V [βúz] V V [βúz] C C [βúz] V C [βúz] C	* * Agafeu-[βúz] ara! Agafeu-[βúz] les mans!
el	Acusatiu 3a masc. sing. /l+Ø ₁ >u ₂ / [ə], [lú], [l]	
Preverbal	V [l] V V [l] C C [l] V C [ə] C	La Maria [l] obre. La Maria [l] va obrir. En Gerard [l] obre. En Gerard [ə] va obrir.
Postverbal	V [lú] V V [lú] C C [lú] V C [lú] C	Agafa-[lú] ara! Agafa-[lú] quan t'ho digui! Agafeu-[lú] ara! Agafeu-[lú] quan vos ho digui!
la	Acusatiu 3a fem. sing. /l + ə/ [lə], [lé], [l]	
Preverbal	V [l] V V [lə] C C [l] V C [lə] C	La Maria [l] obre. La Maria [lə] va obrir. En Gerard [l] obre. En Gerard [lə] va obrir.
Postverbal	V [lé] V V [lé] C C [lé] V C [lé] C	Agafa-[lé] ara! Agafa-[lé] quan t'ho digui! Agafeu-[lé] ara! Agafeu-[lé] quan vos ho digui!
elze ⁹	Acusatiu 3a masc./fem. pl. /l + z/ [əlzə], [əlzé], [əlz], [lzə], [lz], [lzé]	

9 Transcrivim *elze* perquè correspon a la forma fonètica, és més proper a la forma fonològica i facilitarà la comprensió al lector.

Preverbal	V [lz] V V [lzə] C C [əlz] V C [əlzə] C	La Maria [lz] obre. La Maria [lzə] va obrir. En Gerard [əlz] obre. En Gerard [əlzə] va obrir.
Postverbal	V [lzé] V V [lzé] C C [əlzé] V C [əlzé] C	Agafa-[lzé] ara! Agafa-[lzé] quan t'ho digui! Agafeu-[əlzé] ara! Agafeu-[əlzé] quan vos ho digui!
li	Datiu 3a sing. /l + i/ [li], [lí], [lj]	
Preverbal	V [li] V V [li] C C [li] V C [li] C	La Maria [li] obre la porta. La Maria [li] va obrir la porta. En Gerard [li] obre la porta. En Gerard [li] va obrir la porta.
Postverbal	V [lí] V V [lí] C C [lí] V C [lí] C	Demana-[lí] aigua! Demana-[lí] l'aigua! Demaneu-[lí] aigua! Demaneu-[lí] l'aigua!
elzi ¹⁰	Datiu 3a pl. /l + z + i/ [əlzi], [əlzí], [lzi], [lzí]	
Preverbal	V [lzi] V V [lzi] C C [əlzi] V C [əlzi] C	La Maria [lzi] obre la porta. La Maria [lzi] va obrir la porta. En Gerard [əlzi] obre la porta. En Gerard [əlzi] va obrir la porta.
Postverbal	V [lzí] V V [lzí] C C [əlzí] V C [əlzí] C	Demana-[lzí] aigua! Demana-[lzí] l'aigua! Demaneu-[əlzí] aigua! Demaneu-[əlzí] l'aigua!
ho	Acusatiu neutre /u/ [u], [ú], [w]	
Preverbal	V [u] V V [u] C C [u] V C [u] C	La Maria [u] obre. La Maria [u] va obrir. En Gerard [u] obre. En Gerard [u] va obrir.

10 Transcrivim *elzi* com un sol mot perquè efectivament ho és, com demostrarem més avall.

Postverbal	V [ú] V V [ú] C C [ú] V C [ú] C	Agafa-[ú] ara! Agafa-[ú] quan t'ho digui! Agafeu-[ú] ara! Agafeu-[ú] quan vos ho digui!
hi	Datiu o locatiu ?i? [i], [í], [j]	
Preverbal	V [i] V V [i] C C [i] V C [i] C	La Maria [i] arribarà a l'hora. La Maria [i] va arribar a l'hora. En Gerard [i] arribarà a l'hora. En Gerard [i] va arribar a l'hora.
Postverbal	V [í] V V [í] C C [í] V C [í] C	Agafa-[í] aigua! Agafa-[í] lo que puguis! Agafeu-[í] aigua! Agafeu-[í] lo que pugueu!
en	Partitiu /n/ [ən], [né], [n]	
Preverbal	V [n] V V [n] C C [n] V C [ən] C	La Maria [n] obre un. La Maria [n] va obrir un. En Gerard [n] obre un. En Gerard [ən] va obrir un.
Postverbal	V [né] V V [né] C C [né] V C [né] C	Agafa-[né] ara! Agafa-[né] quan t'ho digui! Agafeu-[né] ara! Agafeu-[né] quan vos ho digui!

El pronom *se* no pot aparèixer mai com a enclític. En els altres dialectes, d'una banda es pot trobar en aquesta posició després d'infinitiu o de gerundi, formes que en rossellonès només toleren la proclisi; de l'altra banda, també es troba en imperatius amb tractament de cortesia de vostè en què sigui reflexiu: *ajupi's!*, *miri-s'ho!* En rossellonès, en què el *vostè* ha desaparegut recentment,¹¹ caldrà usar el *vós*, de manera que el tractament de cortesia haurà de ser: *ajupiu-vos!*, *espieu-vos-ho!* En definitiva, *se* només pot ser proclític.

11. En obres literàries es pot trobar el tractament de cortesia de *vostè* al costat del tractament de *vós* fins a principis del s. xx. Podeu veure les *Catalanades* d'Albert Saisset (1931, edició que és un recull d'obres de finals del s. xix) o bé la revista *La Veu del Canigó* (1910-1914). Posteriorment, el *vós* ha passat a ser l'únic tractament possible per a la cortesia. En les nostres entrevistes només hem trobat dos informants que empraven el tractament de cortesia de *vostè*. Tots dos eren d'Elna i un d'ells tenia 85 anys, i l'altre, 101.

Els buits del pronom *vos* marcats al quadre amb un asterisc corresponen a formes impossibles a tot el català. El problema és que no hi pot haver coreferència entre el subjecte i l'objecte quan hi ha primeres i segones persones diferents en nombre, com il·lustren **jo nos aconselli* o **vosaltres te doneu*. La mateixa situació es troba quan tenim les parelles de pronoms *me-nos* i *te-vos*.

Tot seguit presentem dins d'un quadre els pronoms febles quan es troben en cadenes de dos. Per a cada combinació donem la forma en proclisi, a la primera fila, i en enclisi, a la segona. En proclisi no marquem l'accent perquè recau sobre el verb.

Quan els pronoms de primera i segona persona, *me*, *te*, *nos* i *vos*, es combinen amb *se*, aquest darrer ocupa la segona posició. Aquestes parelles només es troben en proclisi a causa de la impossibilitat, que acabem de comentar, que *se* sigui enclític.

Els quadres marcats en gris fosc corresponen a formes impossibles per qüestions sintàctiques. D'una banda, hi ha els casos de *me-nos* i *te-vos* que ja hem comentat i, de l'altra, hi ha els pronoms *el*, *la*, *elze* i *ho*, que són d'acusatiu i, per tant, si es combinessin provocarien una duplictat d'objectes directes; passaria paral·lelament si es combinessin els pronoms *li* i *elzi*, que duplicarien els objectes indirectes.

No presentem combinacions de tres pronoms o més perquè són poc freqüents i, en les enquestes, als informants els costava de realitzar-les i tendien a substituir un dels tres pronoms. Sembla, doncs, que són formes en desús.

(4) Quadre de combinacions de dos pronoms

	<i>me</i>	<i>te</i>	<i>se</i>	<i>nos</i>	<i>vos</i>	<i>el</i>	<i>la</i>	<i>elze</i>	<i>li</i>	<i>elzi</i>	<i>ho</i>	<i>en</i>	<i>hi</i>
<i>me</i>													
<i>te</i>	mə tə mə té												
<i>se</i>	mə sə	tə sə											
<i>nos</i>		nu tə tə núz	nu sə										
<i>vos</i>	mə βuz bu mé		bu sə	nu βuz bu núz									
<i>el</i>	mə l mə lú	tə l tə lú	sí l	nu l nu lú	bu l bu lú								
<i>la</i>	mə lə mə lé	tə lə tə lé	sə lə	nu lə nu lé	bu lə bu lé								
<i>elze</i>	mə lzə mə lzé	tə lzə tə lzé	sə lzə	nu lzə nu lzé	bu lzə bu lzé								
<i>li</i>	mə li mə lí	tə li tə lí	sə li	nu li nu lí	bu li bu lí	li lí	li lí	əlzi əlzí					
<i>elzi</i>	mə lzi mə lzí	tə lzi tə lzí	sə lzi	nu lzi nu lzí	bu lzi bu lzí	əlzi əlzí	əlzi əlzí	əlzi əlzí					
<i>ho</i>	m u m ú	t u t ú	s u	nuz u nuz ú	buz u buz ú				li lí	əlzi əlzí			
<i>en</i>	mə n mə né	tə n tə né	sə n	nuz ən nu né	buz ən bu né				li n lí n	əlzi n əlzí n	u ú		
<i>hi</i>	m i m í	t i t í	s i	nuz i nuz í	buz i buz í	l i l í	l i l í	əlz i əlz í	li lí	əlzi əlzí	u ú	n i n í	

Legenda:

- A dins de cada requadre hi ha dues files: la de dalt correspon a proclítics, i la de baix, a enclítics (imperatius). Quan un dels dos pronoms és *se*, és impossible de trobar la combinació en imperatius.
- Els quadres amb un ratllat en diagonal són combinacions no descrites per Fouché. La resta de combinacions coincideixen en les nostres dades i les de Fouché.
- Els quadres pintats de gris corresponen a combinacions sintàcticament impossibles.
- Els pronoms són representats en transcripció fonètica, però cal tenir en compte que, com al quadre (3), no representem variacions previsibles degudes a processos fonològics regulars.

FORMES SUBJACENTS

Un cop hem presentat les formes superficials i subjacents, passarem a justificar les propostes que fem. En tots els casos possibles, partirem de l'anàlisi generativa clàssica de Mascaró (1986, capítol 49) per al català central. A més, per al pronom *elze*, haurem de tenir en compte també la caiguda de *-s* final entre mots pròpia del rossellonès; per al pronom *el* recorrentem a Mascaró (2007) i Bonet / Lloret / Mascaró (2007); per a *me*, *te*, *se* veurem la coincidència amb l'empordanès descrit per Lloret / Viaplana (1996) i Lloret (2001 [2002], 352-361); per a *en* veurem certs indicis de canvi en la forma subjacent.

Com a comentari general podem dir que els pronoms febles rossellonesos tenen poca al·lomorfa, especialment si comparem amb altres dialectes com el central barceloní. D'altra banda, en central es poden trobar alternances com aquestes: *bull!* [búλλØ] — *bull-la!* [búλλə]; *digues!* [díγəs] - *digues-ho!* [díγəØw]. En rossellonès, en canvi, no s'operen canvis en el verb, a part del desplaçament de l'accent. Les especificitats més remarcables del sistema rossellonès de pronoms són, d'una banda, les que afecten el pronom *en*, que comentarem més endavant; i, de l'altra, que quan *nos* i *vos* es combinen amb els altres pronoms de primera i segona persona tenen un ordre en posició proclítica i l'invers en l'enclítica.

L'ordre que seguirem per presentar els pronoms partirà dels casos més senzills a nivell descriptiu fins a aquells en què hi ha més restriccions implicades. Abans, però, començarem amb un aclariment sobre el nivell fonològic en què es produeix la reducció vocàlica, el qual és determinant per entendre que proposem que subjacentment les vocals dels pronoms febles siguin àtones, malgrat que en enclisi es presentin com a tòniques.

LA REDUCCIÓ VOCÀLICA, EL GRUP CLÍTIC I L'ACCENT

Quan a un imperatiu s'hi adjunta un enclític (en infinitiu i gerundi no n'hi ha, sinó que són proclítics), a la forma fonètica resultant l'accent se situa sobre l'última síl·laba de la cadena d'enclítics. Tot i això, la vocal de la síl·laba en què havia recaigut l'accent del verb manté el timbre, creant una excepció a la reducció vocàlica. A (5) mostrem cinc exemples, en cadascun dels quals la vocal tònica del verb és diferent; als dos últims, amb *i*, *u*, evidentment el timbre sempre és el mateix.¹²

(5) Accent al clític, però manteniment del timbre de la vocal del verb

<i>para!</i> [párə]	<i>para-lo!</i> [parə́lú]
<i>pesa!</i> [pézə]	<i>pesa-la!</i> [pezə́lé]
<i>obre!</i> [óβrə]	<i>obre'lze!</i> [oβrə́lzé]

12. El rossellonès té un sistema de cinc vocals, amb un sol grau d'obertura de les vocals mitjanes. Els símbols fonètics que fem, [e] i [o], corresponen respectivament a un so intermediari entre la *e* i la *o* obertes i tancades d'altres dialectes.

<i>espia!</i> [əspíə]	<i>espia-ho!</i> [əspiaú]
<i>corre!</i> [kúrt]	<i>corre-hi!</i> [kurtí]

Tot i que en tots els exemples anteriors els pronoms són tòncics, a (3) hem proposat que totes les formes subjacents dels pronoms febles són àtones. Demostrarem que ha de ser així basant-nos en *me*, *te*, *la*, que tenen la mateixa alternança [é] i [ə] que hi ha per reducció vocàlica en qualsevol mot¹³ (com es pot veure en el derivat de *fust[é]r*, *fust[ə]ria*). Amb tot, malgrat que aquesta reducció vocàlica es pot explicar de forma regular, per què proposem que els pronoms funcionen a la inversa i que tenen les formes subjacents amb neutra? Per explicar-ho, cal tenir en compte que la reducció vocàlica s'aplica al domini del mot prosòdic, però no al del grup clític. Noteu les alternances que segueixen:

- (6) Reducció vocàlica al mot prosòdic (MP), però no al grup clític (GC)
a. [rəntéw] _{MP}	/rent+e+u/ ¹⁴	<i>Renteu!</i>
b. [[rəntew] _{MP} l'é] _{GC}	/rent+e+u#l+ə/	<i>Renteu-la!</i>
c. [[rəntew] _{MP} m'é] _{GC}	/rent+e+u#mə/	<i>Renteu-me!</i>
d. [[rəntew] _{MP} mələ] _{GC}	/rent+e+u#mə+l+ə/	<i>Renteu-me-la!</i>

El mot prosòdic és el nivell morfològic en què es produeixen la sufixació i la prefixació, però l'enclisi es produeix a un nivell superior, el del grup clític. Hi ha processos fonològics que s'apliquen al mot prosòdic, mentre que d'altres s'apliquen al nivell del grup clític, del sintagma o bé de la frase. La reducció vocàlica s'aplica necessàriament al mot prosòdic, com tot seguit mostrarem.

A (6)a hi ha reducció vocàlica de la *e* de l'arrel, *rent-*: [rəntéw]. Sabem que aquesta [ə] ve de /e/ perquè té aquesta representació fonètica en altres formes verbals, com ara el present d'indicatiu: r[é]nti, r[é]ntes, etc. La segona *e* de *renteu* és la que rep l'accent i, per tant, no es troba en el context d'aplicació de la reducció vocàlica.

A (6)b i (6)c l'accent recau sobre l'enclític, de manera que la segona *e* de *renteu* és àtona. Com a norma general, quan les *ee* són àtones es troben al context d'aplicació de la reducció vocàlica i, per tant, es realitzen com a vocal neutra. Això és el que fa precisament la primera *e* de *renteu-la!* i *renteu-me!*, mentre que la segona *e* manté el timbre [e]. Allò que dóna compte d'aquesta diferència són els nivells fonològics: la reducció vocàlica s'aplica a dins del mot prosòdic. En aquest nivell la primera *e* és àtona mentre que la segona encara és tònica, ja que perd l'accent al nivell del grup clític, quan la reducció vocàlica ja no es pot aplicar.

Finalment, l'exemple de (6)d serveix per il·lustrar el comportament dels pronoms dins d'una cadena. S'hi pot veure que aquells que no són accentuats, *me* en aquest cas, es realitzen amb la vocal neutra. En canvi, a (6)b i (6)c, en què van sols, s'accentuen i tenen

13. Els manlleus tenen un sistema àton que manté els timbres [e] i [o], però no pas [a]. Vegeu Gómez Duran (2012: § 2.4. Adaptació de manlleus del francès).

14. Posem com a marca de segona persona del plural /u/, entenent que fonèticament es presentarà en forma de semivocal [w]. La /u/ té la forma [u] a l'imperfet d'indicatiu de la segona i de la tercera conjugació, com a *sentíeu* [sən.tí.u] i *servíeu* [sər.βí.u], diferents dels presents *sentiu* [sən.tíw] i *serviu* [sər.βíw] (vegeu Gómez Duran, 2011: 235-238).

el timbre [e]. Aquesta dada la confrontem amb el domini d'aplicació de la reducció vocàlica, que és el mot prosòdic, com acabem de demostrar amb la *e* de *renteu*. La *e* de *renteu* sempre manté el timbre, encara que l'accent recaigui en un element posterior, mentre que la *e* de *me*, no. La vocal del pronom *me* de *renteu-me-la!* es troba fora del domini de la reducció vocàlica, però així i tot el timbre de la vocal és de neutra. Per tant, l'explicació més plausible és que subjacentment ja ha de tenir el timbre neutre, /mə/.

Això planteja un problema: les vocals dels enclítics *me*, *te*, *la* s'han d'accentuar, però subjacentment són amb la vocal neutra, la qual no pot ser mai tònica. La solució que troba el sistema és canviar el timbre de la neutra per una altra vocal, la més propera possible, que admeti l'accent. Així, la neutra es converteix en una [e]. Aquesta és la mateixa explicació que en dóna Fouché ([1924b] 1980b: 41). En cap dels pronoms no es pren la [á], excepte en capcinès, que hi és en el femení *la: agafa-la!* [əʎafəlá] (capcinès) vs. [əʎafəlé] (ross.), però no hi és pas a *me*, *te: dóna-me (això)!* [dunəmé]; *pensa-te!* [pensəté] 'pots comptar!' (capcinès i ross.). En aquest subdialecte, doncs, la forma subjacent de *la* haurà de ser /l+a/.

El mateix fenomen apareix en menorquí i en algunes àrees del mallorquí, que canvien la neutra per una [ɛ] (Veny, 1982; Grimalt, 2002). Diacrònicament en altres dialectes també s'observa que quan es va perdre la neutra tònica es va reemplaçar per una *e* oberta. Malgrat que el timbre en rossellonès és [ɛ], cal tenir en compte que en aquest dialecte no hi ha dos graus d'obertura de la *e*, per tant podem considerar que les solucions del baleàric i del rossellonès són equivalents.

A més de tenir la [é], també hi ha enclítics amb [ú] (*ho*, *nos*, *vos*) i [i] (*hi*, *li*, *elzi*). Aquestes dues vocals vénen de les corresponents /u/ i /i/ àtones, de manera que pateixen el mateix procés d'accentuació que la neutra, però amb la diferència que la neutra té la necessitat d'acompanyar l'accentuació d'un canvi de timbre perquè no pot ocupar una posició tònica, cosa que les dues vocals altes no necessiten perquè poden ocupar totes dues posicions.

Referent al desplaçament de l'accent, en mallorquí (Veny, 1982; Grimalt, 2002) i formenterer (Bonet / Torres-Tamarit, 2010) hi ha una altra solució diferent per als enclítics que no presenten nucli vocàlic, sinó que són només consonàntics, que consisteix a desplaçar l'accent a la síl·laba del verb que és just abans del pronom; per exemple, *agafa!* [gəfə́], *dóna'm (la clau)!* [donám]. En aquestes varietats, doncs, l'enclític no requereix ser accentuat, encara que sí que demana ser en síl·laba tònica. Quan el pronom té una vocal, s'enduu l'accent: *agafa-lis!* [gəfəlís], *dóna-li!* [donəlí]. En rossellonès se satisfà sempre el desplaçament cap al clític i, en el cas dels clítics que no tenen cap vocal, se n'hi afegeix una d'epentètica.

Bonet / Torres-Tamarit (2010) justifiquen el desplaçament de l'accent al clític per satisfer restriccions de marcatge relacionades amb l'estructura del peu mètric dels mots, i és que el sistema del formenterer crea sempre un peu troqueu moraic. En canvi, veuen que en mallorquí forma un iambe. En rossellonès els peus no són rellevants, sinó que sistemàticament l'accent recau a l'última síl·laba, sigui oberta o travada. Això aporta el que podríem anomenar un benefici secundari:¹⁵ evita les paraules esdrúixoles i sobreesdrúixo-

15. Un altre benefici que aporta és que hi ha un accent sobre l'element de la dreta del grup clític. A Gómez Duran (2016: § 3.4.2) plantejarem que les combinacions de pronom + *que*, amb resultats del tipus

les, tots dos tipus inexistents en rossellonès (Gómez Duran, 2016: § 2.6. L'accent). Noteu casos com els següents, que sense el desplaçament haurien de ser esdrúixols, *estudia-t'ho!* [əstuðiatú], *apropieu-vos-hi!* [əpɾupewβuzí], o sobreesdrúixols, *diguis-me-la!* [diγismələ], *talla-me-ne!* [taɫəmənə].

Els autors de Melchor (1996), Fouché ([1924b] 1980b, 41) i Veny (1980, 450) consideren que l'explicació històrica del desplaçament de l'accent es troba en la influència de l'adstrat occità.

ELS PRONOMS *HO*, *NOS*, *VOS* I *HI*, *LI*, *ELZI*

Els pronoms de primera i de segona persona del plural, *nos* /nu+z/ i *vos* /bu+z/, són els únics amb l'estructura CVC. La *z* final correspon formalment amb el morf de plural. Quan *nos* o *vos* es combinen amb altres pronoms, perden la *z* final: *nos el bevem* [nul βəβém], *doneu-nos-la!* [dunewnulé]; llevat que el pronom sigui *ho* o *hi*, *nos ho dieu* [nuz u ðiyéw]; *agafeu-vos-hi!* [əγəfewβuzí]; *espiem-nos-ho bé!* [əspiemnuzú] (vegeu el quadre de (4)). En combinar-se amb *en*, la *z* es manté en enclisi, *nos en beurem un poc* [nuz əm bəwɾém], però no en proclisi, *aneu-vos-ne* [ənewbuné].

Els pronoms *ho* i *hi* estan formats per una vocal sola i es poden realitzar [u]-[w] o [i]-[j] respectivament. Aquesta alternança és deguda al procés fonològic regular de tot el català que converteix les vocals altes *i/u* en semivocals quan van seguides de vocal. Per tant, podem dir que subjacentment són /u/ i /i/ respectivament.

Els pronoms *li* /li/ i *elzi* /lzi/ estan formats per una *l* de tercera persona i una *i* de datiu. A més, *elzi* incorpora la *z* de plural. La neutra inicial que trobem en la forma superficial és necessària per a una correcta sil·labificació, ja que el català no tolera una obertura en què la consonant més acostada al nucli sil·làbic tingui menys sonicitat que la més allunyada (per a una explicació detallada, vegeu Bonet / Lloret 1998).

Quan els pronoms *li* i *elzi* coincideixen en l'oració amb els pronoms de tercera persona, s'hi fusionen: *dóna la bala als nins fa elzi dóna*. És el mateix procés que es produeix en altres dialectes i que ja ha estat àmpliament estudiat per Wheeler (1979), per Viaplana (1980), per Mascaró (1986: § 6) o per Bonet (1991).

Si el pronom de datiu es combina amb el partitiu *en*, cal mantenir aquesta marca de cas i el resultat, doncs, és *l'n* o *elzi'n*. Es pot veure a *crompa [flors] [al vendaire de la plaça]: crompa-l'n!* [krumpəlín]. Si hi ha [*els vendaires*], en plural, haurà de ser *crompa'lzi'n!* [krumpəlzín].

de que [də ke], *a que* [ə ke] o *ambe que* [əmbə ke], en què el pronom o conjunció *que* canvia el timbre de la vocal, de neutra a *e*, responen a la necessitat que el grup clíctic que es forma amb la preposició tingui un element fort a la dreta. En les interrogatives es veu l'alternança entre els pronoms interrogatius àtons, *què vols?* [kə βós]; *què t'agrada?* [kə təγráðə], que esdevenen tònicos quan són a la posició dreta del grup clíctic i n'esdevenen el nucli: *de què parlàveu?* [də kə pərláβu], *ambe què ho faràs?* [əmbə kə u fərás].

EL PRONOM *EL*

Ara observem la tercera persona masculí *el* /l+Ø₁>u₂/. La forma subjacent és formada per *l*, que és l'arrel que identifica la tercera persona, seguida pel morfema de masculí. Aquest morfema té dos al·lomorfs ordenats: el primer és no marcat, Ø, com a *nin-Ø*, *peu-Ø* o *dit-Ø*, i el segon és marcat, *u*, com a *tor-o* o *moss-o*. A més, el masculí té un tercer al·lomorfe molt marcat que és *u*, el qual es troba en mots com *par-e*. Aquest tercer al·lomorfe no l'hem indicat perquè no es veu mai en els pronoms febles, però efectivament la forma subjacent hauria de ser /l+Ø₁>u₂>ə₃/, tal com postulen Mascaró (2007) i Bonet / Lloret / Mascaró (2007), però contràriament a l'anàlisi de Wheeler (2005: 344), que considera que l'alternança entre *l* i *lo* és per al·lomorfa del pronom en sí, no pas del morf de masculí.

En proclisi amb verb començat per consonant, el pronom pren la forma *el*, amb una vocal epentètica inicial i l'al·lomorfe de masculí no marcat (*el vull*, *el tenes*). En canvi, quan el verb comença per vocal el pronom es realitza *l*, sense cap vocal epentètica. L'epèntesi inicial respon a la impossibilitat de tenir obertures sil·làbiques del tipus *[lul] (**l vull*) o *[lté.nəs] (**l tenes*). En canvi, si els verbs són començats per vocal no tenen necessitat d'una vocal de suport, ja que la sil·labificació ja és correcta (*l'agafa*, *l'espia*) 'el mirava', no pas **el agafa*, **el espia*).

Quan el masculí és enclític, pren el segon morf de masculí, la vocal [u], com a *agafa-lo!* [əɣafəlú]. A (7) il·lustrem les tres formes que podrien resultar d'una /l/ subjacent, sempre partint de la base que tots els enclítics han de rebre l'accent, per a la qual cosa necessiten tenir una vocal:

- (7) Resultats possibles per a /əɣafə#l/ → [əɣafəlú]
- *[əɣáfəl] problema: l'accent no és sobre el clític
 - *[əɣafélé] problema: homofonia amb el femení
 - *[əɣaféél] problema: inserció d'un element entre V i clític
 - [əɣafəlú]

Si no hi ha vocal, el resultat no pot ser bo, com a (7)a, perquè l'accent no es pot situar sobre el clític. L'altra opció seria agafar una vocal epentètica com a (7)b o (7)c, però en un cas provoca homofonia amb el femení i en l'altre implica inserir material entre el verb i el clític.¹⁶ Es podria pensar que (7)c no és bona perquè hi ha dues vocals en contacte, però no podem considerar que aquesta restricció sigui rellevant perquè trobem formes que admeten el contacte, com ara *espia-ho!* [əs.pi.ə.ú] 'mira-ho!'. Així doncs, la millor solució possible és (7)c, la que recorre al segon al·lomorfe del masculí, [u].

16. Bonet / Lloret (2002: 26) presenten les restriccions de marcatge Alineu (Cl+V) per als proclítics i Alineu (V+Cl) per als enclítics, les quals impedeixen la inserció de material fonètic entre el clític i el verb o viceversa.

EL PRONOM *ELZE*

Acabem de veure que en singular la forma del masculí fonèticament es diferencia clarament del femení. En plural, en canvi, tant el masculí com el femení els formen la /l/ de l'arrel i la /z/ de plural, amb una vocal epentètica anterior i una altra de posterior. El fet que la primera neutra sigui epentètica, es pot argumentar morfològicament per comparació amb els altres membres del paradigma flexiu de pronoms de tercera persona (*el, la*). En aquests, o bé no hi és (al femení), o bé és igualment epentètica (al masculí singular). A més, també es pot justificar per una qüestió de sil·labificació, és a dir, [lz] no es pot sil·labificar perquè en català tota síl·laba ha de tenir un nucli vocàlic. Com ja hem dit per a *elzi*, l'epèntesi d'una neutra inicial permet una sil·labificació correcta, tant quan el pronom va en posició proclítica com enclítica.

El fet que la segona neutra sigui epentètica no és tan evident, perquè afegint la primera neutra ja hi hauria un resultat sil·labificable, [əlz], que es troba en altres dialectes i que és precisament la mateixa forma que té l'article plural del rossellonès. El motiu per dir que no és subjacent és principalment morfològic: no pot correspondre a cap morfema. El pronom *elze* té la /l/ com a marca de 3a persona, que va seguida de la /z/ de plural. Després hi ha una [ə] que fonèticament coincideix amb la marca de femení, però que no ho pot ser perquè la marca de femení sempre és anterior a la de plural (*les nines*: *l+e-FEM+s-PL nin+e-FEM+s-PL*; **l+s-PL+e-FEM nin+s-PL+e-FEM*). Una altra opció seria que s'integrés amb el morf de plural, així: /l+zə/. Això voldria dir que hi hauria dos al·lomorfs de plural, un dels quals reservat únicament per al pronom de 3a persona. Aquesta possibilitat és molt difícil d'acceptar, mentre que considerar que subjacentment és /l+z/ és ben plausible.¹⁷

Així doncs, tenim /l+z/ i hem de justificar que l'epèntesi de la segona neutra es degui a motius fonològics. Davant d'un verb començat per vocal s'afegeix la vocal epentètica mencionada i el resultat és sil·labificable: /lz # obr/ → [əlz óβrə]. En canvi, davant d'un verb amb consonant inicial, com a *elze vol*, el resultat **[əlz βól]* no és possible (és el que mostrem a (8)a). Per entendre que hi ha un problema, hem de tenir en compte el procés de caiguda de -s final a interior de sintagma,¹⁸ que es pot observar en sintagmes preposicionals (*dins de la casa* [dín də lə kázə]), en sintagmes determinants (*tots tres* [tút trés]) i en sintagmes verbals (*Quan li ets telefonat?* [kwàn li et tələfunát]) (vegeu Gómez Duran, 2016: § 2.5. Fenòmens dependents del context sintàctic). El context en què es produeix és el de Cs##C a interior de sintagma, que és el mateix que hi hauria a **els vol*. Per tant, la s hauria de caure, com a (8)b, però llavors el problema és que aquest resultat seria homòfon del singular.

- (8) Solucions possibles per a /lz bol/ → [əlzə βól]
- *[əlz βól]* problema: viola la regla d'elisió de s final
 - *[əl βól]* problema: és homòfon amb el singular

17. Agraïxo aquesta observació a en Joan Mascaró.

18. Bonet / Lloret / Mascaró (en premsa) analitzen la caiguda de -s en gironí també en el context (Cs##C), però amb la diferència que en aquest subdialecte es produeix únicament en sintagmes nominals i la s ha de ser necessàriament marca de plural.

- c. *[əz βól] problema: es perd el morf del pronom de 3a persona
 d. → [əlzə βól]

A (8)c plantejem una tercera solució possible: que caigui la *l*. Això coincideix amb el comportament que té l'article plural, que és *els* davant de vocal i *es* davant de consonant excepte sibilant o [r], en què és *el*: *els aibres* [əlz ájβrɫs], *els albercocs* [əlz əwβərkóks], *els préssecs* [əs présəks], *els cavalls* [əs kəβáɫs], *els ratolins* [əl rətulís], *els xampinyons* [əl ʃəmpjúnús]. Aquesta solució, però, té l'inconvenient que es perd informació rellevant, la de pronom de 3a persona. En el cas de l'article, en canvi, no és tant greu que es perdi la *l* perquè és part d'un determinant, no pas d'un element regit pel verb.

En definitiva, afegint la neutra epentètica al final del pronom s'evita la caiguda de *-s* i, per tant, el sincretisme amb el singular. Noteu que la informació de gènere no queda recollida al plural, en què masculí i femení són homònims. Es troba únicament en singular, en què el femení *la* es compon de /l/ i el morf /ə/ de femení. Fonèticament és [lə] o [lé].

En enclisi igualment segueix havent-hi una vocal epentètica al final del pronom. És a dir, que *elze espieu* fa *espieu-elze!* [əspiewəlzé], no pas **espieu-els!*

ELS PRONOMS *ME*, *TE* I *SE*

Passem ara a l'anàlisi de *me*, *te*, *se*. Per a aquests pronoms tindrem com a punt de partida les propostes de Lloret / Viaplana (1996) i Lloret (2001 [2002], 352-361), que són específiques per a l'empordanès. En aquest subdialecte, el més proper geogràficament al rossellonès, aquests pronoms subjacentment són /mə/, /tə/ i /sə/ respectivament. Campmany (2008) diu que per influència de l'estàndard les formes plenes han tendit a ser substituïdes de l'empordanès i que ara els pronoms de persona es comporten igual que en barceloní, que les fa *em*, *et*, *es*. En tot cas, les descripcions de Lloret i Viaplana serveixen per a un estadi de la llengua anterior al que analitza Campmany i que es pot comparar amb el rossellonès actual.

El fet que en l'empordanès descrit per Lloret i Viaplana la vocal de *me*, *te*, *se* fos subjacent, no pas epentètica, es demostra perquè apareixia tant en posició preverbal davant de consonant com en posició postverbal, fins i tot quan el verb acabava en vocal: *me dóna*, *dóna-me!* Si hagués estat epentètica, a *dóna-me!* no hauria pas estat regida per a una sil·labificació correcta i el resultat hauria tingut la forma **dóna'm!* En rossellonès la distribució és exactament igual, de manera que podem considerar que subjacentment també hi ha la vocal; l'única diferència que presenten és que en posició enclítica són accentuats, com hem comentat més amunt.

EL PRONOM EN

Acabarem comparant el comportament de *me* /mə/, *te* /tə/ i *se* /sə/ amb el de *en*, /n/, en la variant més habitual, [ən]. Cal dir que en rossellonès el pronom *en* hi ha cops que es realitza [nə] en posició preverbal, sembla que amb variació lliure. Si mai arribés a ser sempre [nə], aleshores hauria incorporat la vocal neutra a la forma subjacent, igual que *me*, *te* i *se*.

En la variant *en*, sabem que la vocal és epentètica per l'alternança *en vol* ([ən] + C) vs. *n'emplega* 'n'utilitza' ([n] + V). Si no fos epentètica, s'hauria de mantenir quan el verb comença en vocal: **en emplega*. Quan és postverbal, *agafa-ne!* [əʎafəné], no se'n pot pas justificar l'aparició per una qüestió de sil·labificació ja que la forma **agafa'n!* és perfectament sil·labificable (precisament és el que fa l'empordanès, [əʎáfən]), sinó que és més probable que faci l'epèntesi per pressions analògiques de la resta de pronoms, ja que així es pot endur l'accent del grup clíctic.

A banda d'aquesta variació lliure *en* / *ne* en posició preverbal, el pronom *en* té altres comportaments en què no és del tot regular, cosa que fa pensar en un procés de canvi. Quan es combina amb altres pronoms per formar cadenes de dos, en uns casos fa epèntesi d'una vocal final, i en altres, no. Si la combinació és amb *me*, *te*, *nos* o *vos*, aleshores incorpora la vocal: *passa-me-ne!* [pasəmənéné]; *pren-te-ne un!* [prentənéné]; *doneu-nos-ne!* [dunewnunéné]; *crompeu-vos-ne!* [krumpewβunéné], mentre que si ho fa amb *li*, *elzi*, aleshores no n'incorpora cap: *llegeix-li'n!* [liʒejlín]; *puja-lzi'n un!* [puʒəlzín]. Tant els pronoms *me*, *te*, *nos*, *vos* com *li*, *elzi* tenen una vocal a la forma subjacent, de manera que l'esperable seria que *en* es comportés igual amb uns i altres; això és, que o bé fes l'epèntesi sempre, o bé no la fes mai.

Finalment, hi ha una altra dada que mostra que el pronom *en* ha patit canvis. Es tracta de l'imperatiu *vés-te'n!* [bestén], en què no s'agafa cap vocal final com seria d'esperar: **vés-te-ne!* [bestənéné]. En la resta d'aparicions de la cadena *te* + *en*, el resultat és [tənéné]: *recorda-te-ne!* [rəkorðətənéné]; *emporta-te-ne!* [əmportətənéné]. *Vés-te'n* pertany a un verb irregular, *anar-se'n* (en rossellonès, *se n'anar*), i és fossilitzada, de manera que ens serveix per veure quin era l'estadi anterior d'*en*.

Aquestes dades, que caldria completar amb l'estudi de textos antics, semblen indicar que la forma fonològica del pronom *en* era /n/, igual com és ara, i hi ha indicis que acabaria sent /nə/, en el cas que la llengua es mantingués en la parla espontània.

CONCLUSIONS

Amb el nostre estudi ens hem volgut acostar al rossellonès o septentrional per presentar-ne un dels aspectes fonològics amb més variació entre dialectes, com són els pronoms febles, a partir de la presentació de dades recollides en enquestes entre els anys 2008 i 2011. Aquestes dades tenen el valor que són de les últimes que es podran recollir de parlants nadius del dialecte.

Després de presentar tots els pronoms, tant individualment com en cadenes de dos, i després de veure per què hi ha contextos impossibles, com ara el *se* enclíctic, hem justificat que, malgrat que els clítics són accentuats quan ocupen la posició postverbal, aquest accent s'adquireix al nivell fonològic del grup clíctic i, per tant, els pronoms subjacentment són àtons.

Per a cada pronom hem proposat les formes subjacents que presentem en el següent quadre resum, en el qual també donem les formes fonètiques en posició proclítica, davant de vocal o de consonant, i en posició enclítica. Agrupem els pronoms pel comportament fonològic que tenen, no pas segons la funció sintàctica.

(9) Resum de pronoms

Tipus de forma subjacent	__V	__C	V/C__
/mə/, /tə/, /l+ə/, /sə/	m	mə	mé
/n/	n	ən (nə)	né
/l/	l	əl	lú
/l+z/	(ə)lz	(ə)lzə	(ə)lzé
/l+i/	li	li	lí
/l+z+i/	(ə)lzi	(ə)lzi	(ə)lzí
/nu+(z)/, /bu+(z)/	nuz	nuz	nús
+ clíctic	nul	nul	nulé
/u/, /i/	u	u	ú

Hem justificat que la vocal de la forma subjacent dels pronoms del tipus *me* ha de ser una neutra, encara que a la forma superficial aquests puguin aparèixer amb el timbre [e]. També hem vist que les vocals neutres inicials dels pronoms d'acusatiu (*el*, *elze*) i d'*elzi* han de ser epentètiques, igual com la neutra final d'*elze*.

Hem notat que el pronom *en* té una sèrie de característiques que semblen un indicatiu de canvi per passar de /n/ a /nə/. Tanmateix, per la situació social del rossellonès, difícilment aquest canvi es resoldrà per algun mecanisme intern del sistema.

Finalment, també hem remarcat que en les formes amb enclíctic els verbs presenten excepcions a la reducció vocàlica, però cap altre canvi, i que el desplaçament de l'accent al clíctic evita l'aparició d'esdrúixoles i de sobreesdrúixoles, les quals no existeixen en rossellonès.

Esperem que el present article serveixi per situar un petit aspecte del rossellonès dins dels estudis de lingüística catalana i esperem que pugui ser útil, si mai es dona, per a una restitució del dialecte de la Catalunya del Nord.

NOTA SOBRE NORMATIVA

Per a la transcripció de les formes dialectals rosselloneses hem procurat ser màximament fidels a la normativa, especialment pel que fa a l'ortografia. No hem marcat cap realització que no es pogués deduir de les regles fonològiques, com ara l'accent final en

enclítics o la caiguda de *s*. Així doncs, no hem transcrit *agafeu-vos-hí!*, sinó *agafeu-vos-hi!*; ni *doneu-noŀ-lé!*, sinó *doneu-nos-la!*

En canvi, hem usat les formes plenes dels pronoms, *me*, *se*, *nos*, etc., que no es poden deduir d'una grafia del tipus *em*, *es*, *ens*. Per als pronoms d'acusatiu i de datiu plural hem transcrit *elze* i *elzi*, més fidels a l'estructura de cadascun d'aquest mots, sense haver d'usar formes com *els-e* o *els hi*, que poden portar confusió.

Pel que fa a la morfologia verbal, hem volgut reflectir les especificitats rosselloneses, encara que no estiguin admeses com a normatives.¹⁹ Això s'aprecia en els verbs irregulars (com ara *tén*, *volràs*) o en la el morf *-i* de primera persona del singular, que és present en tots els temps verbals excepte el futur: *espiaui*, *dormiríi*, etc.

Finalment, a nivell de lèxic ens hem basat en el *Diccionari del Rossellonès* (Verdaguer, 2002). Hem emprat la grafia usada per Verdaguer i quan calia hem acompanyat la paraula, a continuació i entre comes, del significat corresponent en català central, tant si es tractava de mots específicament rossellonesos com si eren mots amb un ús diferent.

BIBLIOGRAFIA

- BONET, Eulàlia (1991): *La morfologia dels clítics pronominals en català i en altres llengües romàniques*. Tesis doctoral inèdita. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 251 p.
- BONET, Eulàlia / LLORET, Maria-Rosa (1998): *Fonologia Catalana*. Barcelona: Ariel, 224 p.
- BONET, Eulàlia / LLORET, Maria-Rosa (2002): «OCP effects in Catalan cliticization», *Catalan Journal of Linguistics*, 1, p. 19-39.
- BONET, Eulàlia / LLORET, Maria-Rosa / MASCARÓ, Joan (2007): «Allomorph selection and lexical preferences: Two case studies». *Lingua*, 117, p. 903-927.
- BONET, Eulàlia / TORRES-TAMARIT, Francesc (2010): «Allomorphy in pre-clitic imperatives in Formenteran Catalan: An output-based analysis», COLINA, S. / OLARREA, A. / CARVALHO, A. M. (ed.): *Selected proceedings of the 39th Linguistic Symposium on Romance Languages*. Amsterdam; Filadèlfia: John Benjamins, p. 337-352.
- CAMPANY, Elisenda (2008): *Diferències fonològiques entre diversos estils de parla al català central septentrional*. Tesis doctoral inèdita. Barcelona: Universitat de Barcelona, 374 p. Consultable en línia: <http://hdl.handle.net/10803/1685> <1 març 2014>
- Enquesta d'Usos Lingüístics a la Catalunya del Nord 2004. Dades sintètiques*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, Secretaria de Política Lingüística. Consultable en línia: www6.gencat.cat/llengcat/socio/docs/catnord2004.pdf <1 març 2014>

19. A l'esborrany de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (pendent de publicació) es recullen algunes especificitats rosselloneses, però ben poques.

- ESCUADERO, Jean-Paul (2004): *Les gitans catalans et leur langue. Une étude réalisée à Perpignan*. Montpellier: Éditions de la Tour Gile, 299 p.
- FOUCHÉ, Pierre (1980a [1924a]): *Phonétique historique du roussillonnais*. Ginebra: Slatkine Reprints, 318 p. [Edició facsímil].
- FOUCHÉ, Pierre (1980b [1924b]): *Morphologie historique du roussillonnais*. Ginebra: Slatkine Reprints, 192 p. [Edició facsímil].
- GÓMEZ DURAN, Gemma (2011): *Gramàtica del català rossellonès*. Tesi doctoral inèdita. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 493 p. Consultable en línia: <http://hdl.handle.net/10803/96175> <1 març 2014>
- GÓMEZ DURAN, Gemma (2016): *Gramàtica del català rossellonès*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- GRIMALT, Pere (2002): *Enclisi i accentuació en el català de Mallorca i Menorca. Descripció i anàlisi*. Treball de doctorat inèdit. Barcelona: Universitat de Barcelona, 143 p.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (pendent de publicació): *Gramàtica de la llengua catalana*. Consultable en línia: <http://www.iecat.net/Institucio/seccions/Filologica/gramatica/default.asp> <5 agost 2014>
- LLORET, Maria-Rosa (2001 [2002]): «Canvi lingüístic i variació fònica», dins CANO, M. Antònia *et al.* (ed.): *Les claus del canvi lingüístic*. (Col. Symposia Philologica 5.) Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, p. 331-364.
- LLORET, Maria-Rosa / VIAPLANA, Joaquim (1996): «Els clítics pronominals singulars del català oriental: una aproximació interdialectal». *Miscel·lània Colón*, 5. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 273-309.
- MASCARÓ, Joan (1986): *Morfologia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 148 p.
- MASCARÓ, Joan (2007): «External Allomorphy and Lexical Representation». *Linguistic Inquiry*, Volum 38, Número 4, Tardor 2007, p. 715-735.
- DE MELCHOR, Vicent (1996): «Cronologia dels canvis en els pronoms clítics del català rossellonès». *Miscel·lània Colón*, 5. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 259-272.
- PEYTAVÍ, Joan (2007) «Quelle langue (ré-)apprendre ? Catalan standard, dialecte roussillonnais et enseignement en Catalogne du Nord», *L'école, instrument de sauvegarde des langues menacées ? Travaux réunis par Chrystelle Burban et Christian Lagarde*, Actes du colloque du 30 septembre et 1er octobre 2005, Université de Perpignan Via Domitia - CRILAUP, Presses Universitaires de Perpignan, Coll. Etudes, Perpinyà, p. 149-165.
- PEYTAVÍ, Joan (2009) «Algunes reflexions sobre el català septentrional o rossellonès en un final d'etapa dialectal», *Llengua i literatura, Revista anual de la Societat Catalana de Llengua i Literatura*, 20. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p.193-207.
- SAISSET, Albert (1931), *Catalanades*. Perpinyà: Imprimerie de l'Indépendant, 186 p.
- VENY, Joan (1982): *Els parlars catalans*. Mallorca: Moll, 248 p. [3a edició corregida i augmentada].
- VERDAGUER, Pere (1992): «Llengua i sociolingüística», dins de SERRA, Josep C. (ed.): *Qui són / qui sem els catalans dels Nord*. Perpinyà: Associació Arrels. Consultable en línia: <http://arrels.free.fr/QUISOM/LLENGUA.HTM> <1 març 2014>

- VERDAGUER, Pere (2002): *Diccionari del Rossellonès*. Barcelona: Ed. 62, 335 p.
- La Veu del Canigó* (1910-1914): revista, dirigida per Horace Chauvet, núm. 1-77, Perpinyà.
- VIAPLANA, Joaquim (1980): «Algunes consideracions sobre les formes pronominals clítics del barceloní», *Anuario de Filología*, 6. Barcelona: Universitat de Barcelona, p. 459-483.
- WHEELER, Max W. (1979): *Phonology of Catalan*. Oxford: Blackwell, 330 p.
- WHEELER, Max W. (2005): *The Phonology of Catalan*. Oxford: Oxford University Press, 387 p.

RESUM

Els pronoms febles presenten molta variació dialectal en rossellonès. En aquest treball presentem les característiques formals dels pronoms rossellonesos, tant de forma individual com en cadenes de dos, en l'últim estadi del dialecte abans de desaparèixer. Les dades que exposem són actuals, provinents d'enquestes pròpies realitzades entre 2008 i 2010.

Presentem la forma subjacent de cada pronom, justifiquem que han de ser àtones, malgrat que en enclisi siguin tòniques, i identifiquem quines vocals de les formes superficials són epentètiques i quines no. Comentem el nivell d'adjunció dels pronoms (el grup clíctic), veiem alguns efectes en l'accentuació dels verbs i mostrem certs indicis de canvi al pronom *en*.

MOTS CLAU: rossellonès, pronoms febles, forma subjacent, accentuació, enclítics.

ABSTRACT

Rossellonese weak pronouns: surface forms and underlying forms

Weak pronouns show considerable dialectal variation in Rossellonese. In this paper we present the forms they adopt, both individually and in combinations of two, in the final stages of a moribund dialect. The data we present are recent, from personal interviews conducted between 2008 and 2010.

We give the underlying form of each pronom, we justify the fact that it must be unstressed, even though when enclitic it is stressed; and finally we indicate which vowels in the surface forms are epenthetic and which are not. We also comment on the level of attachment of pronouns (the clitic group), and we look at some effects on verb stress, and show that there are signs of change in the pronom *en*.

KEY WORDS: Rossellonese, weak pronouns, underlying forms, stress, enclitics.